

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«До захисту допущено»

Реєстраційний № _____

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 2024 р.

« ____ » _____ 2024 р.

**ЕТИЧНІ НОРМИ МЕДІАЦІЇ В РОБОТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА:
ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ**

Кваліфікаційна робота студента гр. ЗСП м-23
ступінь вищої освіти «магістр»
психолого-педагогічний факультет
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Пронька Дмитра Сергійовича

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи
Размолотчикова Іванна Вікторівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ТКТС _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кривий Ріг - 2024

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Пронько Дмитро Сергійович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис) _____

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Захист кваліфікаційної роботи відбудеться «14» грудня 2024 року о 9.00 годині на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні педагогічні науки, освітньо-професійної програми «Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю».

Адреса: Навчальний корпус № 1 Криворізького державного педагогічного університету, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, проспект Університетський, 54.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент Размолочикова Іванна Вікторівна, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи психолого-педагогічного факультету Криворізького державного педагогічного університету.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Шимко Ія Миколаївна.

ЗМІСТ**стор.**

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕДІАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Психолого-педагогічні аспекти медіації	8
1.2. Комунікативні навички медіатора у роботі соціального педагога.....	14
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ФОРМИ І МЕТОДИ МЕДІАЦІЇ	20
2.1. Медіація як технологія врегулювання конфліктів	22
2.2. Збереження здоров'я учасників освітнього процесу – основне завдання медіації.....	26
Висновки до розділу 2.....	31
РОЗДІЛ 3. ЕТИЧНІ НОРМИ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ...33	33
3.1. Принципи етики в роботі соціального педагога.....	33
3.2. Рекомендації щодо застосування медіації в роботі фахівця соціально-педагогічної сфери.....	34
Висновки до розділу 3.....	40
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основними ідеями сучасної освіти, є ідеї забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Вже ні для кого не таємниця, що суспільний запит спрямований на школу, яка є не тільки місцем, де дітей навчають, а, насамперед, простором для їхнього повноцінного розвитку, осередком успішних, креативних і щасливих людей. Такий оміряний навчальний заклад можливий лише в атмосфері фізичного комфорту, сприятливого соціального та психологічного клімату, що підтримує особистість, яка розвивається, вчасно реагує на її потреби та з повагою ставиться до її особливостей [9].

Професійні обов'язки фахівця соціономічної соціальної сфери характеризує насиченість функцій та напрямів роботи, які спрямовані на створення умов для всебічного розвитку здобувачів освіти та сприяння їх успішній соціалізації.

Відтак, одним із найважливіших завдань, відповідно напрямам професійної діяльності, постає запобігання конфліктам та конфліктним ситуаціям в учнівському середовищі, допомога у їх запобіганні або вирішенні, врегулювання будь яких проблем між учасниками освітнього процесу.

На цьому етапі важливо, щоб соціальний педагог володів арсеналом (комплексом) певних технологій, використовував найдоцільніші й найефективніші.

На наш погляд, використання технології медіації в освітньому просторі навчального закладу – це можливість досягти позитивних результатів у вирішенні конфліктних ситуацій.

Технологію медіації ще називають моделлю відновного правосуддя.

У практиці соціально-педагогічної роботи технологія застосування медіації використовується як перспективний метод розв'язання конфліктів.

Теоретичні аспекти проблеми медіації задля вирішення конфліктів у закладі освіти досліджували О. Безпалько, Г. Вороніна, А. Капська, Н.

Заверико, І. Зверева, Ю. Мельник, Л. Міщик, Р. Овчарова В. Шульга, Я. Харченко, З. Шевців, П. Шептенко.

Праці А. Анцупова, А. Горова, Н. Заверико, Р. Коваль, Г. Чуйко та ін. засвідчують, що медіація – це засіб врегулювання шкільних конфліктів.

Науковці А. Анцупов, А. Гірник, Н. Грішина, Г. Гурп, Н. Заверико, А. Кашина, Р. Коваль, Д. Романовська, Л. Шестакова, А. Шипилов, ін. присвятили праці медіації як засобу врегулювання конфліктів в освітньому середовищі. Ними обґрунтовано потребу зміни підходів до побудови взаємодії при виникненні конфліктів між учасниками освітнього процесу.

Метою дослідження є обґрунтування важливості застосування технології медіації у роботі фахівця соціономічної сфери для розв'язання конфліктів в освітньому середовищі.

Завдання дослідження:

- 1) розкрити сутність та психолого-педагогічні аспекти використання технології медіації;
- 2) теоретично обґрунтувати важливість комунікативних навичок у роботі соціального педагога;
- 3) розробити програму медіації.

Об'єкт дослідження – процес медіації в закладі освіти.

Предмет дослідження – зміст та напрями роботи соціального педагога у закладі освіти для попередження конфліктів засобом медіації.

Методи дослідження. Для досягнення завдань дослідження застосовано такі методи: теоретичні, емпіричні, методи узагальнення результатів дослідження.

Практичне значення роботи полягає в розробці програми медіації для попередження конфліктів в закладі освіти.

Апробація результатів дослідження представлено тезами «Комунікативні навички медіатора у роботі соціального педагога» в збірнику Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект: збірник наукових і науково-методичних праць [електронний збірник]

/ редкол. Т. Василюк, І. Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко,; упор. І. Лисоконь. Вип. 6. Кривий Ріг: КДПУ, 2024. 148 с.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підпунктів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (32 позиції).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕДІАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Психолого-педагогічні аспекти медіації

В Україні, станом на сьогодні, є значна потреба у фахівцях соціально-педагогічної сфери, які зможуть:

- на практиці успішно реалізувати сучасні завдання соціальної політики;
- вільно володіти новими формами, засобами, методами соціально-педагогічної діяльності;
- професійно використовувати найрізноманітніші новітні технології для ефективної практичної діяльності.

Запорукою успішної особистості є її здатність адаптуватися до соціального середовища. Адже, успішне входження в колектив буде характеризуватися внутрішнім комфортом, а це, в свою чергу, сприятиме формування впевненої в собі особистості, яка вільно почувається в будь-якому колективі, вірить у власні сили, знаходить спільну мову з усіма людьми.

Відтак, одним із завдань, що постають перед соціальним педагогом на сучасному етапі є приділення уваги питанню соціальної адаптації особистості засобом медіації.

Сучасні діти та молоді люди є активними членами українського суспільства. І ми зобов'язані з їх допомогою, будувати таке суспільство, де буде якомога менше конфліктів і насилля. Особливо, звичайно це стосується учнівського середовища.

Конфлікти та конфліктні ситуації, які виникають між учасниками освітнього процесу, дуже часто стають важливою перепорою, яка заважає дитині досягти власної мети в навчанні, адже тормозить її розвиток.

Життєвий досвід доводить, що задля забезпечення миру потрібно настирно і завзято працювати. Мир ніколи не приходить сам по собі. І останні події, які відбуваються в нашій державі – це наглядно підтверджують. Тож мир та мирні стосунки потрібно будувати, а в разі, якщо не це не вдалося і виник конфлікт, його потрібно вміти вирішувати. І тут нам на допомогу приходить мистецтво медіації.

Спеціальна література визначає медіацію як: «... (від лат. *Mediation* – посередництво) – добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася» [18, с. 31].

У науковій літературі читаємо: «Медіатор – спеціально підготовлений посередник у вирішенні конфліктів, який однаково підтримує обидві сторони та допомагає їм знайти взаємоприйнятне рішення. Медіатор несе відповідальність за процес, а не за рішення» [18, с. 11].

Шкільна медіація – це: «...соціальний інструмент, який дозволяє ефективно запобігати конфліктам і вирішувати їх, створюючи безпечне середовище для всіх учасників навчально-виховного процесу; це процес взаємодії медіатора, адміністрації школи, колег-педагогів, учнів, батьків на шляху миро будування» [19].

У нашому випадку роль медіатора виконує соціальний педагог, який позитивно здатне вирішити конфліктне питання. Суть його діяльності полягає в тому, що він здатен забезпечити захищений простір, який допоможе вирішити проблему, яка назріла в колективі. Соціальний педагог (медіатор) створює таке безпечне середовище, яке допомагає конфліктним сторонам налагодити довірливі стосунки, не агресивно поводитися та досягти взаєморозуміння під час спілкування і в майбутньому. Тобто, ми можемо говорити про те, що соціальний педагог сприяє соціальній адаптації сторін конфлікту.

В Абетці соціального педагога, знаходимо: «Соціальний педагог – це новий тип педагога. У нього нове ставлення до дитини, нове

ставлення й дитини до педагога. Педагог визнає дитину як самостійну особу, здатну мати власну думку; аналізує процес її формування як соціальний процес, процес розвитку її нахилів і здібностей. Соціальний педагог вирішує всі проблеми вихованця, не шкодячи йому» [1, с. 9] .

«**Соціальна адаптація** – процес пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, діяльність щодо засвоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища» [19, с. 33].

Завданням медіатора є:

- вислухати думки усіх учасників конфлікту;
- надати можливість кожному учаснику конфлікту висловити власні почуття;
- допомогти з'ясувати кожній стороні власні інтереси у цьому конфлікті.

Завдання медіатора представляємо на рис. 1.1

Рис. 1.1. Завдання медіатора

Робота соціального педагога у ролі медіатора дозволяє сторонам конфлікту дізнатися про справжні наміри і думки один одного, познайомитися з проблемами, почуттями та інтересами. Медіатор створює атмосферу довіри обох сторін конфлікту, тим самим допомагає вирішити складні проблеми опонентів.

Соціальний педагог як організатор та керівник медіаційної діяльності дбає про дотримання психолого-педагогічних аспектів впровадження медіації в освітній простір закладу, а відтак використовує психолого-педагогічні підходи. Їх ми подаємо на рисунку 1.2

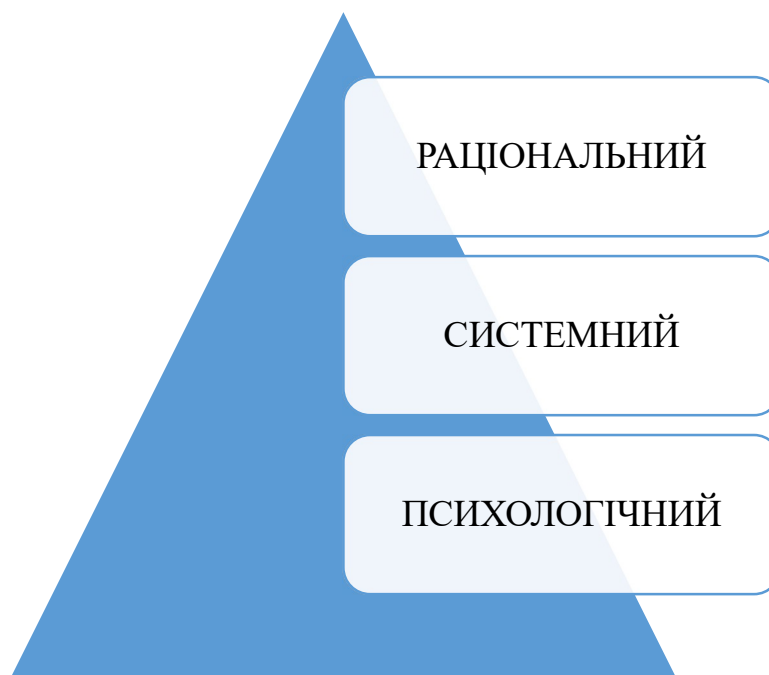

Рис. 1.2. Психолого-педагогічні підходи

Зупинимося на їх класифікації.

Раціональний підхід передбачає, що поведінка людини не завжди є раціональною, оскільки особистість діє всупереч законам природи і суспільства.

Системний підхід характеризується системністю та умінням організовувати формальні та неформальні зустрічі, використовуючи зовнішні умови середовища.

Психологічний підхід робить акцент на самоорганізації особистості та використанням нею неформальних механізмів у прийнятті будь яких рішень.

Задля запровадження цих підходів спеціаліст соціально-педагогічної сфери, а в нашому випадку – соціальний педагог повинен мати певні особистісні якості, які допоможуть йому ефективно впроваджувати процес медіації. На нашу думку це такі:

- творчість, що дозволяє спеціалісту вільно та природно почуватися у дискусіях;
- розвинені організаторські здібності, які виявляються у сміливих рішеннях та вмінні зацікавити власними новими ідеями як колектив педагогів, так і колектив здобувачів освіти;
- готовність ризикувати (впевненість у власній професійності, навіть тоді, коли шанси на успіх мінімальні).

Зрозуміло, що робота із запровадження медіації в освітньому просторі повинна бути системною і цілеспрямованою, і відповідно, вона має наступні етапи:

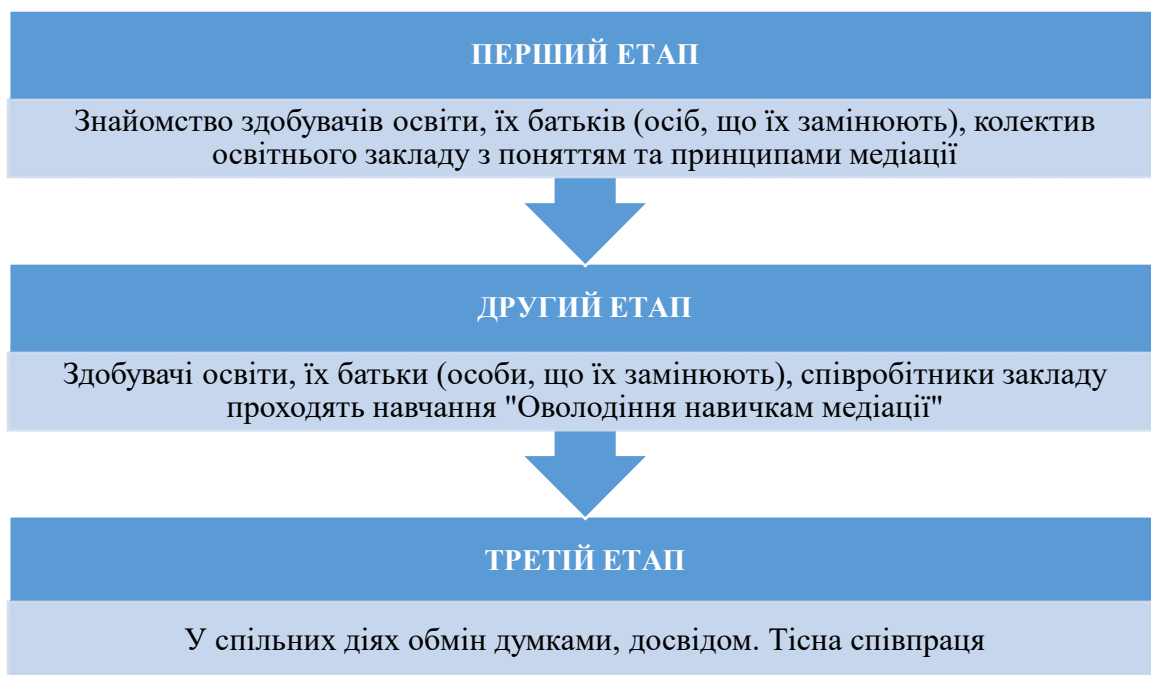

Рис. 1.3. Етапи запровадження медіації в освітньому просторі

Уміння вирішувати конфлікти засобом медіації надзвичайно важлива якість у наш не простий час. Адже опановуючи засоби медіації у школярів формуються життєві навички, правила конструктивної і раціональної поведінки в суспільстві. Вони засвоюють соціальні норми та формують уміння поводження в конфліктних ситуаціях, які досить часто виникають в учнівських колективах.

За допомогою впровадження медіації в освітньому закладі соціальний педагог та колектив школи зможуть подолати конфліктні ситуації. І саме застосування медіації як комплексного підходу до вирішення конфліктів дозволить соціальному педагогу отримувати позитивні результати у професійній діяльності.

Адже впровадження медіації в практику освітнього процесу створює можливості для здійснення суттєвих змін в атмосфері школи. Запровадження медіації допомагає вирішувати конфліктні ситуації серед здобувачів освіти засобом співробітництва.

Соціальний педагог у цій ситуації відіграє роль миротворця, використовуючи демократичний стиль спілкування. І тут важливо зазначити і

наголосити, що цей стиль фахівець використовує відносно всіх учасників освітнього процесу – учнів, батьків, колег. Адже, застосовуючи навички медіатора-миротворця соціальний педагог, який володіє особливостями миротворення допоможе у вирішенні конфлікту та залагодженні гострих кутів у колективі.

Наукова спільнота (педагоги та психологи) досліджуючи процес медіації стверджують, що впровадження медіації це процес не простий і досить довготривалий. Адже спочатку потрібно пройти навчання, опанувати навички медіатора, знайти можливість для облаштування необхідного приміщення (кабінету), в якому б особистість почувалася комфортно.

Науковці також зазначають, що медіаторами можуть виступати не тільки педагоги, психологи соціальні педагоги та співробітники закладу освіти. У якості медіатора, за умови успішного навчання, можуть виступати і самі здобувачі освіти.

Отже, запровадження медіації в практику роботи закладу освіти дозволить соціальному педагогу вирішувати конфлікти засобом співробітництва.

1.2. Комунікативні навички медіатора у роботі соціального педагога

Енциклопедія фахівців соціальної сфери дає таке визначення: «Медіація (англ. mediation – посередництво) – це процес, альтернативна технологія урегулювання спорів, метод залагодження конфліктів, вирішення спорів і примирення конфліктуючих сторін, що передбачає організацію та проведення їх переговорів за допомогою незалежного посередника [11, с. 491].

Задля ефективної роботи у напрямку запровадження медіації в освітньому закладі фахівець соціально-педагогічної сфери повинен у повному обсязі володіти, перш за все, комунікативними навичками, адже

сьогодні як ніколи, найактуальнішим питанням у взаємостосунках людей є питання комунікації.

Лінгвістичний енциклопедичний словник дає таке визначення: «Комунікація – специфічна форма взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудової діяльності» [28, с. 9].

Мета комунікації полягає в тому, щоб досягти взаєморозуміння між учасниками спілкування. З'ясувати позицію співрозмовника, досягти взаєморозуміння у питаннях, які роз'єднували, адекватно сприймати думки іншого, тобто уміти забезпечувати взаємодію використовуючи усі доступні стратегії спілкування.

Відтак, комунікативні навички соціального педагога спираються на досить важливі цілі:

- взаєморозуміння особистості;
- взаємодію особистості;
- потребу в соціалізації особистості.

Адже, як доводять психологічні джерела, без комунікації існування будь якого суспільства – неможливе!

Головною метою будь якої комунікації – є обмін найрізноманітнішою інформацією.

Спілкування виступає у якості важливої потреби кожної людини.

М. Філоненко зазначає: «Спілкування – це універсальна потреба людського буття, яка виникає і функціонує у різних формах людських відносин» [28, с. 11].

Оскільки соціальний педагог працює у сфері «людина – людина» - його діяльність неможлива без налагодження комунікації та умілого володіння словом. Адже мова характеризує нас як людей, вона є нашою найсуттєвішою ознакою, яка виділяє нас із світу тварин.

Наша мова – це ознака національної культури.

У зв'язку з цим докладніше зупинимось на цій класифікації.

У різні періоди науковці найрізноманітніших галузей – філософи, педагоги, психологи досліджували вплив мови і мовлення на розвиток людства. Так Гілфорд, стверджував, що мова (спілкування між людьми) це, перш за все, соціальна потреба.

А. Маслоу трактує мову як основну (фундаментальну) потребу особистості.

Р. Кеттел наполягає на інстинктах спілкування.

А Петровський стверджує, що це духовна потреба людини.

Уміло володіючи засобами спілкування фахівець соціономічної сфери, а в нашому випадку – соціальний педагог з легкістю зможе довести своїм вихованцям, що на фоні соціальної потреби у спілкуванні в дитини виникають не менш важливі соціальні потреби, такі як:

- афіліація;
- атракція;
- дружба;
- любов;
- соціальна підтримка.

Зупинимося більш детально на визначенні цих потреб.

Афіліація – це здатність індивіда емоційно проявляти свої почуття в дружбі. Емоційно реагувати на спілкування з іншими, уміти взаємодіяти з оточенням. Не бути байдужим, своєчасно надавати допомогу потребуєчим.

Атракція - виявляється у здатності відчувати позитивні почуття до іншої особи, прагнення керувати її увагою та товариством.

Дружба – виявляється в особистій взаємодії, взаємній прихильності між учасниками спілкування, досить високим рівнем задоволеності у міжособистісному контактуванні та взаємними позитивними почуттями.

Любов – характеризують почуття ніжності, взаємо підтримки, поваги, толерантності, захопленості, задоволення від спілкування.

Соціальна підтримка – характеризується впевненістю, що до твоєї долі інші не байдужі, вони тебе постійно підтримують та допомагають.

Соціальна підтримка налічує наступні компоненти:

- емоційна підтримка;
- оцінна підтримка;
- інформаційна підтримка;
- інструментальна підтримка.

Сучасний заклад освіти, розуміючи важливість ситуації здійснює, хоча і поступово, перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки, яка ґрунтується на засадах співпраці та діалогу. Педагогіка діалогу передбачає спілкування учасників освітнього процесу на засадах культури відповідності, тобто проголошенні прав і свобод особистості на основі культури.

Звернемося до визначень дефініції «культура», які ми відшукали у наукових виданнях.

Р. Бенедикт трактує культуру як певний спосіб поведінки, якого набувають наступні покоління.

Л. Уайт культурі надавав предметно-речового тлумачення.

К. Уісслер стверджував, що культура пов'язана зі способом життя людей.

У. Самнер наголошує, що культуру, це сукупність пристосувань особистості до певних умов життя.

М. Херсковіц трактує культуру як спосіб мислення, що утворює певне суспільство.

Отже, як бачимо із вище наведених визначень культури, вона вирізняється полі функціональністю. Серед функцій, притаманних культурі, виділяють наступні. Їх ми подаємо на рисунку 1.4:

Рис. 1.4. Функції культури

Комунікативна складова у соціально-педагогічній діяльності відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки дозволяє вільно здійснювати професійне спілкування.

Володіння прийомами медіації забезпечить соціальному педагогу якісне виконання службових обов'язків, а це, в свою чергу, характеризується сформованістю комунікативних навичок.

Крім того, оволодіння комунікативними прийомами, дозволить фахівцю соціономічної сфери адекватно оцінювати здатність інтерпретації поведінкових реакцій усіх учасників комунікації.

Тоді як слабо розвинена комунікативна складова буде свідчити про недостатній загальнокультурний розвиток фахівця, його слабе вольове саморегулювання, не вміння та не бажання працювати над особистими проблемами задля подолання комунікативної неграмотності.

Нам імпонує думка, що медіація – це спеціальний тип дієвої соціально-педагогічної технології, яку соціальний педагог закладу освіти застосовує для вирішення конфліктних ситуацій. Адже саме цей обов'язок входить в коло професійних повноважень соціального педагога закладу освіти. Соціальний педагог, як фахівець, що належить до психологічної служби виконує посередницькі функції. Ці функції, в основному, зосереджені на запобіганні конфліктів, а у разі їх виникнення – на їх подоланні.

Варто зазначити, що соціальний педагог вирішує конфлікти не тільки в учнівському колективі. Він виступає у ролі медіатора між учнями та учнями, учнями та педагогами, учнями та працівниками школи, учнями та їх батьками.

Даний вид роботи регламентується листом Міністерства освіти і науки України «Про особливості діяльності практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів», датований 02 серпня 2001 р.

О. Безпалько зазначає, що участь соціального педагога школи у вирішенні конфліктів є обов'язковою. Науковиця вказує: «Соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі попереджає конфлікти, допомагає у подоланні конфліктних ситуацій на ранніх стадіях та запобігає розвитку складніших проблем у формуванні навичок позбавлення від кризових станів, навчає соціальних навичок» [2].

Ю. Василькова переконливо доводить, що соціальний педагог закладу освіти працює в умовах, яким властиві постійні конфлікти. А тому він

виступає посередником між учнями, батьками, педагогами, адміністрацією закладу, адже це входить в коло його компетенцій. А відтак, стає зрозумілим, що для виконання цих обов'язків соціальний педагог повинен володіти практичними навичками урегулювання шкільних конфліктів і саме цим засобом виступає мистецтво медіації.

З. Шевців стверджує, що соціальний педагог закладу освіти покликаний виступати у ролі конфліктолога, і далі читаємо: «...такий фахівець попереджає загострення конфліктів, допомагає вийти зі складної ситуації, пережити посттравматичний синдром, він допомагає всім учасникам навчального процесу (учням, учителям, батькам, адміністрації) конкретними рекомендаціями з подолання протиріч, які виникають у взаємодії» [30, с. 45].

Отже, оволодіння комунікативними навичками на високому рівні в роботі соціального педагога закладу освіти є важливим аспектом у досягненні розуміння та вирішенні конфліктів в освітньому середовищі.

Висновки до розділу 1

Опрацювавши літературу з даного питання, ми дійшли висновків, що конфлікти та конфліктні ситуації в закладі освіти - це важлива перепона, яка заважає учасникам освітнього процесу (учням, педагогам, батькам) досягати мети і тормозить їх розвиток.

Професійний досвід засвідчує, що для забезпечення мирного середовища в закладі освіти потрібно систематично завзято працювати.

Мирні стосунки потрібно налагоджувати. І тут нам у нагоді стає технологія медіації.

Соціальний педагог у ролі медіатора дозволяє уникнути конфлікту. Якщо ж він виник, то соціальний педагог допомагає конфлікуючим сторонам дійти згоди, дізнатись справжні наміри один одного, познайомитися з проблемами, прийняти точку зору іншого.

Соціальний педагог як медіатор здатен створити атмосферу довіри конфлікуючих сторін і тим самим допомогти вирішити проблеми опонентів.

РОЗДІЛ 2. ФОРМИ І МЕТОДИ МЕДІАЦІЇ

2.1. Медіація як технологія врегулювання конфліктів

Сфера діяльності соціального педагога в закладі освіти характеризується розмаїттям функцій. Надважливим напрямом і завданням цього фахівця є запобігання конфліктам в учнівському середовищі та допомога у їх вирішенні.

Оскільки сучасне суспільство досить стрімко розвивається, зрозуміло, що так само стрімко і швидко розвивається, поповнюється новими словами і термінами наша мова. Постає питання розвитку і вдосконалення мовної культури особистості. У сучасному глобалізаційному світі, фахівець повинен вміти вільно висловлювати думки, володіти інформаційною культурою, логічно і послідовно викладати думки, вміти переконливо роз'яснювати і доводити власну позицію. А відтак виникає необхідність у застосуванні нових форм і методів соціально-педагогічної роботи у напрямку медіації. Сучасний фахівець соціономічної сфери повинен володіти технологіями, які дозволять йому розвиватися самому та активно впливати на розвиток мовної компетентності вихованців.

Перш ніж перейти до висвітлення теми даного підпункту, зупинимося на визначеннях та основних поняттях.

Отже, Ю. Косенко дає таке визначення: «Форма – спосіб існування і вияву змісту, а також внутрішня організація цього змісту» [14, с. 182].

Оскільки поняття «форма» нерозривно пов'язане з поняттям «метод», вважаємо за доцільне дати визначення і цій дефініції.

У науковій літературі читаємо: «Метод (грец. *methodes* – шлях дослідження чи спосіб пізнання) – спосіб організації практичного та теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта» [14, с. 17].

Мовну компетентність визначають як розуміння, тобто володіння мовними нормами. В. Чаяло та інші зазначають, що мовна компетентність є досить складним явищем, тому що вона «...охоплює різні соціальні навички, знання, вміння, стратегії й тактики мовної поведінки, які необхідні для успішного спілкування в конкретних ситуаціях» [32, с.214-215].

М. Чепіль та Н. Дудник зазначають: «Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів в освітній сфері є їх технологізація – неухильне дотримання змісту і послідовності етапів упровадження нововведень. Володіння технологіями стає загальною і пріоритетною потребою ринку, визначає напрями опанування професійних умінь, враховується при оцінюванні і вартості освітньо-виховних послуг» [29, с. 7].

А. Даниленко пише: «Технології визначаються перш за все як вияв прояву людського інтелекту, який знаходить свій вираз у здатності людей використовувати свої знання про методи та інструменти для впровадження конкретних виробничих процесів. Це призводить до покращення того, що сприймають і чують люди, і включає об'єкти техніки» [7, с. 133].

До соціальних технологій у науці прийнято відносити ті технології, у яких вихідним та кінцевим об'єктом виступає людина, а вимірюються ці параметри її властивостями і якостями.

Н. Рудкевич зазначає: «Соціально-педагогічна технологія – це способи взаємодії соціального педагога (соціального працівника) із клієнтом, що забезпечують його соціалізацію в наявних або спеціально створених умовах» [22, с. 36].

Сучасні технології, які використовують фахівці соціально-педагогічної сфери значно полегшують і покращують процеси вивчення і вдосконалення мовних навичок у здобувачів освіти.

Зрозуміло, що упровадження соціально-педагогічних технологій пов'язано з певними умовами та чинниками. Технологізація соціальної сфери, до якої належать освіта й виховання, основним вектором вважає моральний аспект. А це означає, що кожна соціально-педагогічна технологія,

в тому числі і технологія медіації, повинна спиратися, перш за все, на гуманістичні принципи, гуманістичний світогляд, терпимість, здатність до компромісу, поважне ставлення до думок і поглядів іншого, повага до інших культур, духовних цінностей, сприйняття інакшості.

У соціально-педагогічній роботі медіація позиціонується як модель відновного правосуддя, яка здатна розв'язати міжособистісні та міжгрупові конфлікти. Це метод, який соціальний педагог застосовує у своїй професійній діяльності.

Вони активно впливають на:

- створення можливостей для індивідуального навчання;
- вдосконалення комунікації.

М. Чепіль наголошує: «Формування мовної компетентності є невід'ємною складовою комунікативної компетентності мовної особистості. Важливість мовленнєвої компетентності полягає в тому, що вона є складним інтегрованим поняттям, яке містить в собі мовні знання, навички, досвід і ціннісне сприйняття. Ця компетентність є важливою, оскільки дає змогу людині ефективно виконувати різноманітні види мовленнєвої діяльності» [32 с. 215].

Комунікативна компетенція фахівця соціально-педагогічної сфери – це складне, багатопланове утворення, до складу якого входить:

- лінгвістична;
- соціокультурна;
- стратегічна;
- прагматична компетенції.

Комунікативна компетенція фахівця соціономічної сфери передбачає не лише знання мови, а й практичне володіння нею. Тут мається на увазі, що сучасний фахівець повинен мати відповідний рівень сформованості мовних вмінь і навичок, на основі яких він буде вибудовувати міжкультурну комунікацію зі здобувачами освіти, їх батьками, колегами.

Можна сміливо стверджувати, що сучасні технології, які використовує фахівець соціально-педагогічної сфери, здатні відігравати важливу роль у процесах налагодження взаємодії між учасниками освітнього процесу та розвитку їх мовної компетентності.

О. Безпалько наполягає, що соціальний педагог повинен обов'язково брати участь у вирішенні шкільних конфліктів. Вчена стверджує: «...соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі «попереджає конфлікти, допомагає у подоланні конфліктних ситуацій на ранніх стадіях та запобігає розвитку складніших проблем у формуванні навичок позбавлення від кризових станів, навчає соціальних навичок» [24, с. 248].

Варто пам'ятати, що процес медіації (розбудова миру, миробудування) розпочинається зі свідомості особистості. Цей процес набуде масовості тільки в тому випадку, коли всі члени громади (колективу) усвідомлять, що вони всі прагнуть досягнути взаєморозуміння у вирішенні конфлікту. Соціальний педагог виступає медіатором і піклується про те, щоб дотримувалися етичні норми у цьому процесі. Він пропагує ненасильницьку взаємодію, адже саме вона виступає підґрунтям гуманістичної психології.

Використання технологій – це допоміжний засіб у роботі соціального педагога. Цей засіб не здатен замінити традиційні методи освіти і виховання, але він дозволяє їх доповнити і розширити. Застосування технології медіації значно розширює можливості всіх учасників освітнього процесу. Завдяки соціально-педагогічній технології медіації, яку цілком справедливо вважають інтерактивною та використовуючи інші сучасні засоби, здобувачі освіти мають можливість безбар'єрного спілкування.

2.2. Збереження здоров'я учасників освітнього процесу – основне завдання медіації

Про важливість категорії «здоров'я» можна розмірковувати з позиції, настільки часто ця дефініція зустрічається у словниковому обігу. Наприклад, у наших предків звичним було вітання «Доброго здоров'я». Сьогодні досить часто у спілкуванні можна почути привітання «Бажаю здоров'я». Все це свідчить про важливість здоров'я для кожної людини.

Видатні педагоги та просвітителі Я.А. Коменський, Г.С. Сковорода, В.О. Сухомлинський відстоювали ідеї забезпечення та збереження здоров'я дітей.

Однією з функцій соціального педагога в закладі освіти ї збереження та зміцнення здоров'я здобувачів освіти. Науковці, що досліджували проблеми здоров'я, М. Амосов, О. Богініч, Д. Ізуткіна, Н. Денисенко, О. Кононко та взаємозалежних складових:

- фізичне;
- психічне;
- духовне;
- соціальне.

Ці науковці зазначають, що психічне та фізичне здоров'я тісно переплетені між собою, вони є важливими напрямками життєдіяльності особистості.

Всесвітньою організації охорони здоров'я визначено такі компоненти психічного здоров'я;

- усвідомлення ідентичності між психічним та фізичним станом особистості;
- однаковість переживань в ситуаціях, які є однотипними;
- самокритичність до своєї діяльності;
- адекватне ставлення до впливу середовища;

- здатність керувати власною поведінкою;
- планування життєдіяльності;
- здатність змінювати власну поведінку.

У «Педагогіці здоров'я» читаємо: «Багато глибоких думок про збереження здоров'я учнів у закладах освіти висловив В.О. Сухомлинський. Працюючи директором школи він звертав увагу вчителів на гостру необхідність підтримки та збереження здоров'я дітей. Він наголошував, що працюючи на майбутнє навчальний заклад має не тільки йти в ногу, а часом і випереджати його, а також постійно ставив питання про потребу включення в зміст освіти знань про стан здоров'я» [21, с. 17].

Для нашого дослідження цінною є думка Н. Зимівець. Науковець доводить, що категорія «здоров'я» має системно-рівневий підхід. Науковцем визначено основні принципи:

- принцип цілісності;
- принцип структурності;
- принцип комунікативності;
- принцип розвитку [12].

Системно-рівнева модель здоров'я зосереджує свою увагу на таких основних аспектах здоров'я:

- здоров'я це системне поняття, яке є багаторівневим;
- здоров'я це абсолютна цінність людського буття;
- кожна людина має право на збереження і зміцнення здоров'я;
- управління здоров'ям – важливий аспект життя людини.

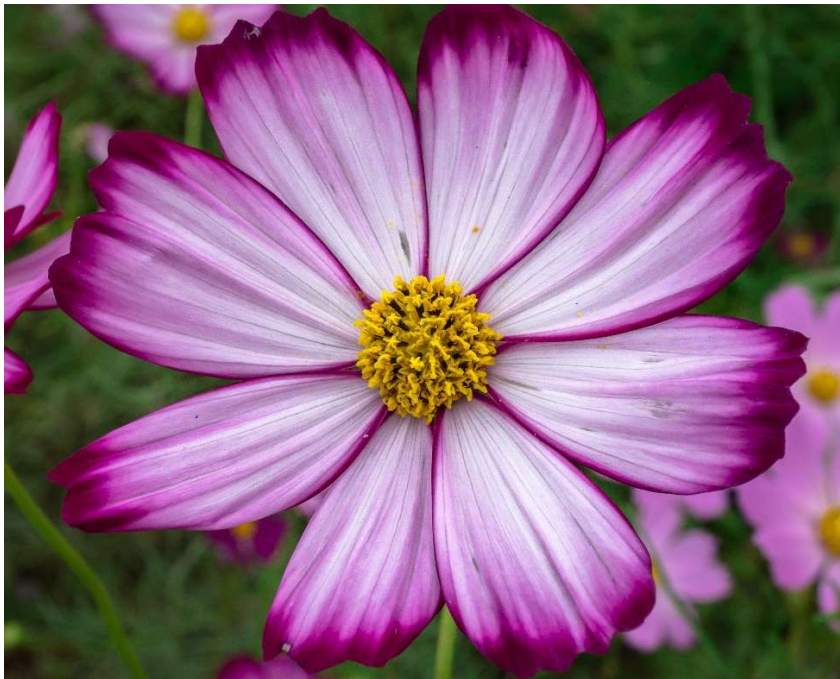
Соціальний педагог у професійній діяльності звертає увагу на педагогіку здоров'я, як важливу складову загальної педагогіки, адже спираючись на концепції, в яких увага акцентується на збереженні здоров'я людини,

дозволяє нам окреслити такі потенціали в житті людини, які сприяють забезпеченню цілісності здоров'я, а відтак і успішності особистості.

Т. Заславська доводить, що збереження здоров'я напряду пов'язане з потенціалом особистості. Учена виокремлює чотири компоненти, які, на її думку, є абсолютно самостійними:

- соціально-демографічний;
- соціально-економічний;
- соціально-культурний;
- діяльнісний компонент [10].

В. Ананьєв представив потенціал особистості через «Квітку потенціалів», у якій виокремив завдання розвитку здоров'я через призму особистісного потенціалу. Це програма, у якій науковець представив власні уявлення про здоров'я, пов'язані загальним змістом, ідеями і технологіями. Ця модель представлена науковцем у вигляді квітки, де кожна окрема пелюстка символізує складові особистісного потенціалу здоров'я.

1. Потенціал розуму – інтелектуальне здоров'я.
2. Потенціал почуттів – емоційне здоров'я.

3. Потенціал тіла – фізичне здоров'я.
4. Адаптаційний потенціал – психічне здоров'я.
5. Соціальний потенціал – соціальне здоров'я.
6. Професійний потенціал – професійне здоров'я.
7. Творчий потенціал – генерація нових ідей.
8. Духовний потенціал – духовне здоров'я.

Н. Зимівець у монографії «Педагогіка здоров'я» пише: «Розвиток потенціалу особистості в останні десятиліття стає одним з пріоритетних напрямів педагогіки здоров'я як науки про закономірності й механізми становлення й розвитку особистості у процесах освіти та виховання у різних соціальних інститутах. Педагогіка здоров'я зорієнтована на розвиток потенціалу особистості тому, що вона бачить у ньому силу, що забезпечує збереження і розвиток суспільства. Сьогодні перед педагогікою здоров'я стоїть завдання: використати свій потужний інструментарій для розвитку особистісного потенціалу, підвищення якості людського потенціалу, щоб забезпечити можливість прожити довге та здорове життя кожній особистості» [21, с. 41].

Соціальний педагог закладу освіти впроваджує елементи педагогіки здоров'я, адже навчання здоров'ю – це послідовні дії, які можуть бути представлені у програмі, або в окремих заходах (хвилинки здоров'я, уроки здоров'я, виховні заходи, спортивні змагання тощо), які використовують з метою пропагування знань про здоровий спосіб життя, формують навички зі здорового способу життя, виховують позитивне ставлення до здоров'я.

Впровадження педагогіки здоров'я в освітній процес навчального закладу сприяє формуванню соціальних навичок, які передбачають оволодіння практичними вміннями. Соціальні навички, які формуються у процесі упровадження педагогіки здоров'я засобом медіації виокремлюють:

- вміння висловлювати власні почуття;
- здатність вести перемовини;

- адекватний вихід з проблемної ситуації;
- уміння налагоджувати взаємодію.

З метою збереження здоров'я здобувачів освіти соціальний педагог користується величезним арсеналом найрізноманітніших засобів і технологій. До них відносять і здоров'язбережувальні технології.

В. Єфімова зазначає: «Здоров'язбережувальна технологія – це система заходів, що включає взаємозв'язок і взаємодію всіх факторів освітнього середовища, спрямованих на збереження здоров'я дитини на всіх етапах її навчання і розвитку» [9].

У розрізі нашого дослідження, нас цікавить саме принцип комунікативності, оскільки він на пряму пов'язаний з поняттям медіації.

Якщо спрямувати свій погляд на характеристику реалізації комунікативного потенціалу особистості, то її можна представити у вигляді рисунку, на якому будуть виділені три основні складові:

- самоактуалізація;
- готовність до життєвих змін;
- здатність до діалогу.

Рис. 2.1. Складові комунікативного потенціалу особистості

Отже одним із завдань медіації в закладі освіти є збереження і зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу. Оскільки тільки здорова людина здатна бути щасливою, завдання соціального педагога полягає у збереженні здоров'я здобувачів освіти, навчання їх культурі здоров'я, виховання у них поваги до здорового способу життя.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі ми здійснили спробу розкрити питання медіації як технології врегулювання шкільних конфліктів та докладно зупинилися на питанні збереження здоров'я здобувачів освіти засобом медіації.

У 2 розділі ми спираючись на наукові джерела дали визначення формами і методам соціально-педагогічної роботи, які використовує у своїй професійній діяльності соціальний педагог задля налагодження взаємодії між учасниками освітнього процесу. Також ми докладно зупинилися на визначенні дефініції «технологія».

Нами зазначено, що фахівець соціономічної сфери, який володіє технологіями залагодження конфліктів здатен впливати на загальну ситуацію у вирішенні цих конфліктів.

Оскільки позитивна атмосфера в закладі освіти сприяє формуванню здорової особистості, підрозділ 2.2. ми присвятили питанню збереження здоров'я здобувачів освіти засобом медіації, адже важливість здоров'я це незаперечний факт.

РОЗДІЛ 3. ЕТИЧНІ НОРМИ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

3.1. Принципи етики в роботі соціального педагога

Виховна система українського народу здавна орієнтується на виховні традиції наших предків. Український народ на перше місце завжди ставить і ставив християнські етичні норми і цінності. Це ми маємо можливість відстежувати у етнопедагогіці.

О. Вишневський зазначає: «З традиційно-християнської точки зору сутність морального виховання полягає в тому, що людина розвиває і утверджує в собі природну схильність до добра та готовність відстоювати його в собі та в навколишньому житті» [6, с. 239].

К. Ушинський надавав великого значення цьому питанню. Він говорив: «Виховання повинно просвітити свідомість людини, щоб перед очима лежав ясний шлях добра» [27, с. 99].

Загально відомо, що мораль – це невід’ємна складова етики, мораль я її предметом. Від так зупинимось на визначеннях.

Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи дає таке визначення дефініції «мораль»: «**Мораль** – *morality, morals* (лат. *moris* – звичай, воля, закон, властивість) – це система історично сформованих вимог, пропонованих суспільством до поведінки людини, вірність яким носить добровільний характер» [25, с. 101].

Варто зазначити, що мораль це поняття, яке дозволяє нам вирішувати, «що таке добре, і що таке погано». Моральні норми допомагають людям орієнтуватися у суспільстві, адже моральні норми виражені у моральних принципах, які в свою чергу прописані у вимогах, які виражають модель поведінки людини, на певному конкретно-історичному етапі і можуть бути схвалені цим суспільством, або навпаки, не схвалені ним.

Термінологічний словник з етики та естетики трактує: «**Етика** (грец. *ethika*, від *ethos* – звичай, правило) – філософська наука, яка досліджує

природу, сутність, виникнення, розвиток, структуру, функції моралі, її прояви у різноманітних сферах діяльності [26, с. 135].

Соціальний педагог керується моральним кодексом, у якому зазначено моральні норми, необхідні для виконання у його професійній діяльності.

Нам імпонує думка G. Fouts, який зазначає, що: «Моральність людини позначається на трьох головних сферах її життя:

- стосунки з іншими людьми;
- моральне здоров'я, чисте сумління;
- стан духовного життя» [31, с. 130].

Керуючись вічними цінностями у своїй професійній діяльності, не можемо не згадати про любов. У нашому випадку з етичної точки зору, ця категорія проявляється у любові до ближнього. Любов є найважливішим компонентом. І розуміючи, що кожна людина – це загадка, ми намагаємося через призму любові з великою повагою обережністю ставитися до кожного вихованця. Наше устремління – розпізнати добро в кожному вихованцеві і є виявленням любові.

3.2. Рекомендації щодо застосування медіації в роботі фахівця соціально-педагогічної сфери

Застосування медіації в професійній діяльності фахівця соціально-педагогічної сфери має перспективні напрямки розвитку і застосування. В освітньому середовищі ця система може сприяти покращенню психологічного клімату в колективі. Кожний з учасників освітнього процесу має змогу будувати найрізноманітніші варіанти комунікації: «учні – учні», «учні - батьки», «педагоги – учні» тощо. І соціальний педагог, який володіє технологією медіації в цьому процесі проходить на допомогу.

Конфліктні ситуації в освітньому середовищі виникають унаслідок найрізноманітніших ситуацій, це, в першу чергу, воєнна агресія росії,

конфлікти та насильство, які здобувачі освіти мають змогу спостерігати як з екранів телевізорів, так і засобів масової інформації, проблеми в сім'ї тощо.

Як спеціаліст, соціальний педагог закладу освіти знає, що конфлікти це нормальне явище в будь-якому середовищі. Скільки існує людство, скільки існують і конфлікти. Завдання фахівця – навчити здобувачів освіти активно взаємодіяти, з гідністю виходити з конфліктних ситуацій та адекватно реагувати на них.

Варто зазначити, що конфлікт має і свої позитивні сторони, і в освітньому середовищі варто навчати здобувачів освіти ефективним методикам його розв'язання. На жаль, мусимо констатувати той факт, що школа при всіх змінах, які в ній відбуваються, так і залишається закладом, який дає половину не потрібної інформації. Наша задача полягає в тому, аби озброїти учня знаннями, уміннями і навичками, які знадобляться йому у подальшому житті, допоможуть з гідністю виходити з будь-якої складної ситуації, пов'язаної з конфліктами.

Медіація дозволяє розв'язувати конфліктні ситуації ненасильницьким шляхом. Ця технологія базується на чотирьох принципах:

- принцип добровільності;
- принцип конфіденційності;
- принцип нейтральності;
- принцип рівноправ'я.

Для зручності, на рис. 3.1. ми подаємо ці принципи.

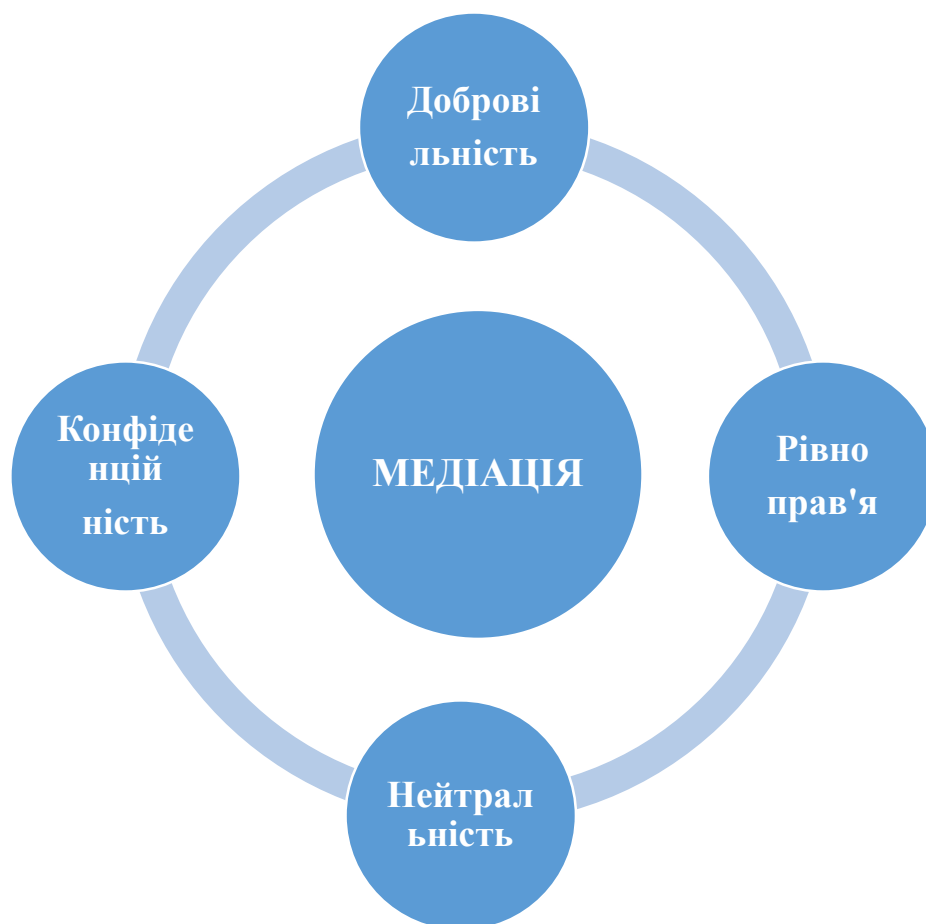

Рис. 3.1. Принципи медіації

В Україні накопичено суттєвий досвід застосування технології медіації в закладах освіти. Психологічні служби закладів докладають серйозних зусиль задля подолання конфліктів та їх уникнення, але проблема залишається, і конфлікти в учнівському середовищі виникають знову і знову. Тож, виявляється що інформаційно-методичних напрацювань, якими послуговується психологічна служба будь якого закладу освіти виявляється не достатньо. Відтак, перед соціальним педагогом постає проблема навчання медіаторству особисто та залучення до цього навчання здобувачів освіти, які в майбутньому застосовуючи принцип рівний-рівному зможуть виступати у ролі медіатора для вирішення конфліктів в учнівському середовищі.

Навчатися мистецтву медіації можна на тренінгах та інформаційно-просвітницьких заходах. Опанувавши мистецтво медіації здобувачі освіти

зможуть допомагати своїм ровесникам вести ефективний діалог, доброзичливо ставитися до оточуючих, бути готовими до сприйняття інакшості, відчувати спільну відповідальність.

На цьому етапі для нас важливим є змотивувати здобувачів освіти на навчання навичкам медіації. Тому у бесідах спонукаємо вихованців до засвоєння нових знань через власний приклад. Ми це називаємо «СЕКРЕТОМ НАТХНЕННЯ». Бо саме цей секрет дозволяє створити виняткове мистецтво мотивації і досягти успіху у цій справі. Не зважаючи на те, що стати майстром медіації досить складно, ми свої бесіди розпочинаємо з того, що опанувати це мистецтво під силу кожному. Цим самим надихаємо вихованців. Зосереджуємо увагу на тому, що змінити комунікативні навички досить складно, але можливо! І оволодіння мистецтвом медіації, так само, як і мистецтвом мотивації вимагає від кожного великих зусиль.

У не нав'язливій атмосфері пропонуємо вихованцям пригадати ситуації, коли вони досягали успіху у певній справі. Потім ставимо питання: «Хто їх до цього спонукав?» чи «Що?»

Використовуючи тезу: «Ми – це ми, а те, що з нас роблять інші», підводимо вихованців до усвідомлення, що у мистецтві мотивації важливим я прагнення надихати, прагнення натхнення. Наводимо відомий приклад, коли присутність Дмитра Коцюбайла, легендарного Да Вінчі на полі бою дорівнювала перевазі в 200 вояків ворожої армії. Цей випадок доводить, що всі люди різні, а мистецтво мотиватора полягає в тому, щоб зуміти знайти приховані здібності кожної людини зуміти розкрити їх.

Мотивувати людей – означає знаходити цілі, корисні для всіх сторін конфлікту. Мистецтво мотивації – це мистецтво впливу однієї особистості на інших. А медіація в цьому контексті допоможе створити високоморальне партнерство. Тобто, мистецтво надихати і мотивувати інших – це важлива перевага. Однак, у цьому аспекті важливим є уміння мотиватора володіти контролюючою функцією, тобто уміння контролювати ситуацію і підлеглих. Тому що в будь-якому колективі «учні-учні», «учні-вчителі», «учні-батьки»,

«учні-адміністрація» завжди починається складна взаємодія. У цьому випадку, людина яка володіє навичками медіаторства здатна розрядити конфліктну обстановку, нейтралізувавши негативні впливи. Отже, медіатор створює сприятливе середовище для спілкування засобом мотивації.

Пам'ятаючи про те, що використовуючи мистецтво мотивації, можемо змінити людину на краще – повною мірою впливаємо на те, аби її змінити. Кожен має свої потенційні можливості, приховану енергію, яку фахівець соціально-педагогічної сфери зможе розкрити застосовуючи мистецтво мотивації і медіації.

Спираючись на праці професіоналів у даній сфері, ми розробили методичні рекомендації впровадження медіації в освітній процес, які подаємо нижче.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Мета програми: підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу щодо можливостей вирішення конфліктів засобом медіації; попередження та запобігання проявам конфліктів та дискримінації; формування толерантного ставлення до інакшості.

Завдання програми:

- 1) попередження та запобігання виникненню конфліктів в освітньому середовищі;
- 2) збереження та зміцнення здоров'я учасників освітнього процесу;
- 3) сприяння у запровадженні ефективної виховної системи;
- 4) 4) попередження проявів агресивної поведінки та цькування;
- 5) акумулювати здатність учасників освітнього процесу вибудовувати здорові та мирні стосунки;
- 6) формувати навички контролю над поведінкою та власними почуттями;

- 7) формування навичок вирішення конфліктів;
- 8) виховання толерантного ставлення до інакшості та різноманітності;
- 9) виховання взаємного довіри;
- 10) впровадження здоров'язберезувальних технологій;
- 11) визначення життєвої перспективи;
- 12) допомога у виявленні внутрішніх конфліктів;
- 13) оптимізація педагогічного спілкування;
- 14) робота інформаційної варти;
- 15) сприяння соціокультурній адаптації учасників освітнього процесу з використанням технології медіації.

Застосування програми медіації в закладі освіти дозволяє нам:

1. Кожного сприймати як особистість з її неповторними цінностями та переконаннями.
2. Засуджувати дискримінаційні прояви та впливати на цей процес засобом медіації.
3. Попередити конфлікт чи конфліктну ситуацію.
4. Впливати на розвиток навичок та умінь відстоювати власну позицію.
5. Усвідомлено підходити до визначення власних потреб та інтересів.
6. Уміти визнавати власні сильні та слабкі сторони.
7. Допомогати здобувачам освіти у розвитку їх внутрішнього світу засобом медіації.
8. Об'єктивно оцінювати та сприймати людей.
9. Уникати конфліктів або гідно розв'язувати їх.

Програма реалізувалася за напрямками:

- інформаційно-аналітичний;
- практично-дієвий;
- методичний.

Інформаційно-аналітичний блок складався з презентацій, конференцій, круглих столів, тренінгів тощо.

Практично-дієвий блок реалізувався через заняття з елементами тренінгу, медіаційні зустрічі, медіаційні кола, школи порозуміння тощо.

Методичний блок проводився засобом надання консультацій та рекомендацій з вирішення конфліктів.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі нами зроблено спробу описати принципи етики роботи соціального педагога та розробити рекомендації щодо застосування медіації в роботі фахівця соціально-педагогічної сфери.

Нами з'ясовано, що упровадження технології медіації в практику роботи закладу освіти дозволяє суттєво впливати на вирішення конфліктів серед учасників освітнього процесу, застосовуючи співробітництво.

Тут на допомогу соціальному педагогу приходять роль миротворця, яку він здійснює засобом медіації.

Медіація – не панацея від усіх бід! Варто пам'ятати, що цей процес досить складний і довготривалий. До нього слід залучати педагогів, психологічну службу закладу освіти, кваліфікованого медіатора.

Задля убезпечення конфліктних ситуацій у закладі освіти варто проводити навчання шкільних медіаторів серед учнівського та педагогічного колективів.

Основною формою навчання медіації доречно обирати тренінги, адже саме заняття з елементами тренінгу допомагає розвивати комунікативні навички, сформувати команду однодумців, наміти шляхи виходу з конфлікту.

ВИСНОВКИ

Аналіз спеціальної літератури дозволяє нам сформулювати такі висновки.

Застосування медіації в закладі освіти доводить дієвість цієї технології задля миробудування.

Ця технологія, за умови умілого психолого-педагогічного впливу користується значним попитом серед учасників освітнього процесу.

Основними мотивами медіатора виступають:

- внутрішня мотивація на успіх;
- пошук однодумців задля впровадження технології медіації в закладі освіти;
- пошук ресурсів;
- наявність базових знань та умінь у роботі медіатора;
- інноваційний підхід у вирішенні проблем та конфліктних ситуацій.

Складні життєві обставини, суспільно-економічні відносини, низький соціальний статус, відсутність наступності в навчанні та вихованні, низька ефективність структури управління, локальні та глобальні конфлікти, агресія з боку росії є передумовою непорозуміння та конфліктних ситуацій, що виникають в учнівському середовищі.

Задля подолання цих проявів, соціальний педагог закладу освіти всі вище перераховані проблеми здатен вирішувати застосовуючи принципи медіації.

Програма реалізувалася спираючись на комплексний підхід, який передбачав системність, етапність, особистісно-орієнтований підхід та взаємну участь.

Спільна участь педагогів та здобувачів освіти в реалізації програми:

- дозволяла розв'язувати конфліктні ситуації;
- сприяла успішній інтеграції та соціалізації учасників освітнього процесу;

- сприяла створенню психолого-педагогічних умов задля ефективної взаємодії.

Застосування технології медіації в освітньому процесі дозволило нам дійти розуміння, що медіація, це перш за все, можливість розвиватися в професійному плані; уміння формулювати чіткий план дій у конфліктній ситуації; здатність впроваджувати новітні технології вирішення конфліктів в навчальному закладі; уміння формувати життєві навички з вирішення конфліктів засобом медіації.

Отже, застосування способів подолання конфліктів, або їх не допущення в учнівському середовищі засобом медіації, яку ще називають відновною практикою – це найбільш ефективний вплив на поведінку здобувачів освіти. У разі застосування практики медіації комплексно є можливість отримання позитивних результатів вирішення конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абетка соціального педагога / укладач В. В. Волканова. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 235, [5] с. Серія «Соціальному педагогу».
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Безпалько О. В. Київ: Цент учбової літератури, 2009. 208 с.
3. Білик Н.М. Організаційно-педагогічні умови здійснення посередництва (медіації) однолітків у шкільному середовищі / Н. М. Білик // Science and educational a new dimension. Pedagogy and Psychology, III (33), Issue: 66, 2015. С.23-27
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і головн. ред. В.Т. Бусел. Київ :Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
5. Великий енциклопедичний словник / за ред. О. Прохорова. Київ : Генеза, 1991. 495 с.
6. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. – 3-тє вид., доопрац. і доп. Київ : Знання, 2008. 566 с.
7. Даниленко А., Колісніченко А. Вплив використання інноваційних технологій на підвищення рівня мовної компетентності в учнів початкових класів. *Сучасні філологічні дослідження: традиції та інновації*: матеріали V Всеукр. студ. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Умань, 17 берез. 2023 р.). Умань, 2023. С. 130–134. URL: <https://fld.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/zbirnyk-stud.-konf.-2023-25.04.23-.pdf#page=130> (дата звернення: 07.10.2023).
8. Етика ділового спілкування / Т. Чмут, Г. Чайка та ін. Київ : 1999.
9. Єфімова В.М. Здоров'язберезувальні технології у контексті педагогічних досліджень. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 1. С. 57-60.

10. Заславська Т.І. Людський потенціал в сучасному трансформаційному процесі. Наука і сучасність. 2005. № 3. С. 5-16
11. Зверєва І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери /За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
12. Зимівець Н.В. Категорія здоров'я в контексті концепції сприяння покращення здоров'я. Освіта Донбасу. № 7. 2011. С.119-124.
13. Концептуально-технологічна модель підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери [монографія] /авт. кол. Т. Василюк, І. Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко; упор. І. Лисоконь. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. 182 с.
14. Косенко Ю.М. Загальна педагогіка: Навчальний посібник. Маріуполь: ТОВ «Друкарня «Новий світ», 2008. 280 с.
15. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. / За ред. І.І. Тюрменко. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 370 с.
16. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навч. посібн. Київ : ВД «Професіонал», 2006.
17. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці, методологія, методи, програми, процедури. Київ : 1998.
18. Медіація в ПТНЗ: досвід, що базується на позитивному спілкуванні. Дніпропетровськ: Друкарня ДНЗ «МВПУПІТ», – 2016. 48 с.
19. Навчальна програма та спецкурс для підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблеми «Базові навички медіатора в навчальному закладі. Забезпечення участі жінок і дітей у вирішенні конфліктів та миро будуванні» /за ред. К. Левченко та В. Панка. 35 с.
20. Осійчук С.С. Шкільна медіація як засіб формування безпечного освітнього середовища. Зарічне, 2022. 86 с.
21. Педагогіка здоров'я як основа розвитку потенціалу особистості / В.А. Гладуш, Н.В. Зимівець, З.П. Бондаренко, Л.М. Ніколенко та ін. Дніпро: ЛІРА, 2020.384 с.

22. Рудкевич Н.І. Методика соціально-педагогічної роботи: навчально-методичний посібник / Н.І. Рудкевич : Львів : Растр-7, 2021. 324 с.
23. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект [Навч.-метод. посібник] / Київ : ФОП Стеценко В.В. 2016. 192 с.
24. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. О.В. Безпалько. Київ: Академвидав, 2013. 321 с.
25. Глумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.
26. Термінологічний словник з етики та естетики.
27. Ушинський К. Твори: У 6 т. Київ : Рад. шк., 1954.
28. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
29. Чепіль М.М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М.М. Чепіль, Н.З. Дудник. Київ : Академвидав, 2012. 224 с.
30. Шевців З.М. Основи соціально-педагогічної діяльності: Навч. посібн. / З. М. Шевців. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 248 с.
31. Fouts G.T. Education for Moral Living. 1993. 19-21 May. P. 184.
32. The 2nd International scientific and practical conference "Current challenges of science and education" (October 16-18, 2023) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2023. 375 p. С. 214-215